

RAMSJÖMODELLEN

PILOTKOMMUN LJUSDAL

DELRAPPORT 1

SAMMANFATTNING	3
SUMMARY IN ENGLISH	4
INLEDNING	5
LJUSDALPILOTEN	6
RAMSJÖMODELLEN – THE FRAME LAKE MODEL	7
RESULTAT UTVÄRDERING	12
RESULTAT EKONOMI.....	13
LEVERANTÖRSPERSPEKTIVET.....	16
TEMPO – AFFÄREN.....	17
GENOMFÖRDA UTBILDNINGSINSATSER INOM PROJEKTETS RAM	18
ARBETET FRAMÅT INOM PROJEKTET	19

Ramsjömodellen Pilotkommun Ljusdal, Delrapport 1

Sammanfattning

I Ramsjö i Ljusdals kommun pågår ett test i realtid, där den offentliga mat som äts i Ramsjö lagas i Ramsjö. Det är projektet Innovationsupphandling X – med fokus på äldres måltidssituation tillsammans med Ljusdals kommun som genomför testet. Testet pågår mellan den 1 mars 2014 till 28 februari 2015.

En ny modell för upphandling av våra samhällsutmaningar tas fram. Det är en forskningsdriven modell som skall vara generaliserbar för att kunna möta behov inom andra offentliga tjänster. Modellen byggs på nya metoder som tar fram kunskap om och nya verktyg för att kunna möta "Det Verkliga Behovet" i ett upphandlingsförfarande.

Modellens viktiga hörnstenar som bör uppfyllas för att få en hållbar och användbar modell handlar om att skapa ett mervärde och ökad valfrihet för användarna/brukarna, skapa nya produkter och tjänster som ger möjligheter för nya aktörer att aktivt involveras i verksamheten. (dvs. Skapa tillväxt), ej vara en dyrare lösning för beställaren samt att vara förenligt med gällande lagstiftning.

Denna rapport är en delredovisning av pilotkommunen Ljusdal och det test som äger rum i Ramsjö. Rapporten kommer att finnas tillgänglig på projektets hemsida www.innovationsupphandlingx.se samt delges som en delredovisning av hela projektet till Inköp Gävleborg, Region Gävleborg samt Vinnova.

Den kan också fungera som beslutsunderlag inför frågan om hur en eventuell måltidstjänst i Ramsjö skall upphandlas efter avslutad testtid alternativt annan lösning.

Summary in English

In Ramsjö in Ljusdal going on a test in real time, where the public food eaten in Ramsjö is cooked in Ramsjö. It is the Innovation Procurement X - with a focus on older people's mealtime situation along with Ljusdals municipality that performs the test. The test runs between March 1, 2014 to February 28, 2015.

A new model for procurement of our societal challenges is developed. It is a research-driven model that will be generalizable to meet the needs of other public services. The model is built on new practices that produce knowledge and new tools to meet "The Real Need" in a procurement procedure.

The model's key building blocks that should be met to achieve a sustainable and useful model is to create added value and increased choice for users / customers, creating new products and services that provide opportunities for new suppliers to be actively involved in the business. (ie, create growth), not be a more expensive solution for the client and to be consistent with applicable law.

This report is an interim report of the pilot municipality Ljusdal and the test takes place in Ramsjö. The report will be available on the project website www.innovationsupphandlingx.se and be served as an interim report of the project to Inköp Gävleborg, Region Gävleborg and VINNOVA.

It can also serve as a basis for decision before the question of how a meal service in Ramsjö shall be awarded after completion of test time alternatively another solution.

Inledning

Ljusdalskommun är en av fyra kommuner i Gävleborg (Ockelbo, Gävle och Söderhamn) som utgör pilotkommunerna i projektet *Innovationsupphandling X – med fokus på äldres Måltidssituation*. Projektet ägs av Inköp Gävleborg och finansieras av Vinnova. Det är ett fyraårigt 2012-2015 projekt med syftet att undersöka om innovationsupphandling kan vara ett verktyg för att möta våra samhällsutmaningar, i detta specifika fall den ökande äldre befolkningen. Mat och måltid är en viktig del av vårt liv till och med en förutsättning för liv, så också för de äldre som börjar få svårt att själva klara sin mathållning på grund av ålder och de åldersrelaterade sjukdomar som följer. Bra matvanor är inte bara en förutsättning för överlevnad och hälsa utan spelar även en stor social roll i tillvaron. Inom den offentliga upphandlingen av såväl tjänster som produkter måste det finnas en insikt om hur man på bästa sätt möter de behov som användarna har. Därmed är det en viktig del i vårt arbete att bygga en djupare insikt om vem det faktiskt är som nyttjar tjänsten måltidssituationen för äldre och hur dennes behov och önskemål ser ut.

Projektet är forskningsdrivet och har till uppgift att ta fram metoder där upphandling är verktyget för att använda våra gemensamma samhällsresurser på ett mer optimalt sätt. Projektet skall ta fram användbara och generaliserbara modeller för att offentlig upphandling skall kunna möta "*Det Verkliga Behovet*" hos alla olika användare av en offentlig tjänst. Projektet utgår från ett helhetsperspektiv och har en kvalitativ forskningsansats med ett uttalat underifrån perspektiv, det vill säga att det utgår från äldres behov i första hand. Men det Verkliga Behovet beskrivs även från ett beställare, -upphandlar, och leverantörsperspektiv. För att genomförandet skall bli hållbart, användbart och generaliserbart ligger det några viktiga parametrar som projektet förhåller sig till:

- Skapa ett mervärde och ökad valfrihet för användarna/brukarna
- Skapa nya produkter och tjänster som ger möjligheter för nya aktörer att aktivt involveras i verksamheten, dvs. skapa tillväxt
- Ej vara en dyrare lösning för beställaren
- Vara förenligt med gällande lagstiftning

Det handlar med andra ord om kreativitet och innovation, men inte vidlyftighet.

Av tradition är det omsorgsförvaltningarna i kommunal verksamhet som ansvarar för och tar hela kostnaden för omsorgsfrågorna. För att kunna göra förändringar som ger effekt krävs en helhetssyn på den rådande problematiken där utgångspunkten måste vara – ***Det Verkliga Behovet.***

Äldre frågan är större än ramen för omsorgsförvaltningarna och innefattar troligen alla förvaltningar inom en kommun. Att arbeta holistiskt behöver inte bara betyda att möta slutanvändarnas behov av omsorg utan också att möta hela problematiken och framför allt se effekten av de beslut som tas och hur de efterlevs.

Det test som pågår i Ramsjö är ett försök att se helhet utifrån både ett individ och samhällsperspektiv. Testet är unikt och ger trots Ramsjös litenhet som by stor kunskap om hur en upphandling av lösningar på samhällsutmaningar kan komma att se ut i framtiden - ***Småskaliga lösningar på Storskaliga problem.***

Ljusdalpiloten

I Ljusdals kommun har fokus för projektet varit landsbygdsboende och de äldre personer som bor hemma med insatser från kommunens omsorgsverksamhet. Ljusdal är till ytan stort och har många byar med avfolkningsproblematik. De äldre blir kvar när yngre flyttar dit arbetstillfällena finns, ofta till storstäderna. Det här är inte någon specifik problematik för Ljusdalskommun, det ser ut på liknande sätt i Sverige i stort, även om Norrlandskommunernas landsbygd har större avstånd till större orter.

Byarna Los och Ramsjö har varit de byar där intervjuer och observationer genomförts. Forskarna inom projektet (Anette Jonsäll, Anders Sköldunger och Sigrid Pettersén) har genomfört intervjuer och observationer med och hos äldre personer som idag har kommunens måltidstjänst, har haft matdistribution men sagt upp den samt med äldre som skulle kunna vara de som står i tur att behöva hjälp med mat och måltid inom en snar framtid.

Intervjuer har också genomförts med personal inom hemtjänst och äldreboende, verksamhetsansvariga, personal från kostenheten, biståndshandläggare, högre tjänstemän och politiker. En styrgrupp för projektet bestående av projektledare för projektet, Sigrid

Pettersén, förvaltningschef för omsorgsförvaltningen, Marita Wikström och för skolförvaltningen, Lena Tönners samt kommunchef, Claes Rydberg finns för att följa projektets gång. Denna grupp har för avsikt att träffas varje månad. Projektet har i sin plan ett uppföljande arbete, där utvärdering av piloten görs varje månad inför styrgruppsmötet.

Ramsjömodellen – The Frame Lake Model

Genomförande och Resultat

Idag har begreppet Ramsjömodellen nått långt bortom Ljusdals gränser. Nationellt och internationellt följs projektet med stort intresse. Modellen har visat sig fylla fler funktioner och kan fungera som en modell inte bara för upphandling av en samhällsutmaning utan också för hållbar landsbygdsutveckling. Något som uppmärksammades vid Landsbygdsriksdagen i Sandviken i maj 2014, då Sigrid Pettersén, projektledare i Innovationsupphandling X berättade om "The Frame Lake Model" vid ett av seminarierna under Landsbygdsriksdagen. Seminariet var väl besökt då de 30 platserna utökades till 55 innan dörren stängdes för att lokalen var överfull. I januari uppmärksammades projektet i Ramsjö i SVT's seminarieserie som behandlade äldremat och måltidssituationen för äldre som bor i eget boende.

Ramsjömodellen pågår som ett test i realtid 140301 - 150228 i Ramsjö. Att testet löper under ett helt kalenderår möjliggör utvärdering av mat och måltidstjänsten under semestertider, jul samt under delar av året som väder och vind kan ställa till svårigheter beträffande logistik och leverans. Testet sker i en samverkansmodell mellan en privat näringsidkare, ideella aktörer och kommunen. Det kan kort beskrivas så här:

Den offentliga mat som äts i Ramsjö, lagas i Ramsjö. Det innebär att både äldremat och skolmat innefattas.

En företagare, Ramsjö Camping - Havermans lagar maten som distribueras via hemtjänsten. De kyllda matlådor som tidigare kom från kommunens centralkök och som levererades en gång i veckan har bytts ut mot matlådor som lagas på orten och levereras varje dag, kyld även den.

Skolans mat och maten till Nyhemsäldreboende lagas på skolan under terminerna och på Campingen Havermans när skolan/förskolan har stängt på grund av lov. Den personal (en

tjänst) som idag finns på skolan är en del av projektet som en medfinansiering från kommunen. Den personalen har såkallad uppehållstjänst och arbetar inte under jul och sommarferierna. Den tjänsten uppgår idag till 100 % men hade enligt omsorgsnämndens beslut skurits ner till 50 %, då planer fanns att upphöra med matlagning på skolan och ta mat till skolan, förskolan och Nyhem från centralköket i Ljusdal. Detta beslut har enligt omsorgsnämndens förvaltningschef lagts på is under testperioden. Det skall påpekas att den uppehållstjänst som kommunen medfinansieras inte är tillgänglig för näringsidkaren under skolans sommarlov och jullov.

Två nya deltidsanställningar har gjorts på Campingen Havermans för att klara matlagningen. Under sommarperioden kommer även en kock att anställas.

Matsedlarna utformas av näringsidkaren och distribueras via hemtjänsten. Den mat som erbjuds är två olika rätter, varav en är skolmatsalternativet. Maten är näringsberäknad och utgörs av ett alternativ som kan kallas husmanskost med mat som önskas av de äldre och det andra alternativet mat som önskas av skolbarn. Det är fritt fram för äldre att välja vilken maträtt de vill. Det är också möjligt att själv påverka matsedeln genom att kontakta Campingen, något som också görs i viss utsträckning. Maten är om man vill "Ett samtal bort". Det finns också möjlighet att komma till Campingen för att äta lunch istället för den matlåda som levereras hem detta till samma pris som för matlådan. Minst en person gör detta regelbundet.

Campingen köper under testtiden alla råvaror till den offentliga maten via byns affär, Tempo. Det ger en ökad omsättning för affären som idag har ett problematiskt ekonomiskt läge, som de delar med många små landsortsbutiker i landet.

Inom testet som pågår finns också ett uttalat önskemål om att de äldre ska få en ökad möjlighet till socialsamarvaro, något som skall ske genom att de äldre får komma och äta tillsammans med varandra på Campingen, Havermans.

Den 16 maj genomfördes en inspirationslunch på Havermans, där äldre fick möjlighet att komma och äta sin lunch tillsammans med andra, då projektet tillsammans med hemtjänsten såg till att de som ville komma fick skjuts dit och hem. Projektet bjöd på efterrätt och underhållning. Ett 50-tal gäster kom och åt och verkade trivas gott. Styrgruppen för projektet var inbjudna samt omsorgsnämndens ordförande Marcus Evensson som också närvarade.

Att äldre ska kunna komma till maten är en del av den ursprungliga modelltanken. Vikten och önskan om socialgemenskap är något som är en högprioriterad fråga för de äldre vi intervjuat. Behovet av umgänge med andra är inte något som försvinner bara för att man blir äldre, alla vill kunna känna gemenskap med andra och att vara behövd av någon annan människa. Det är ett grundläggande behov hos oss människor. Att kunna få äta mat tillsammans med andra är däremot inte alltid lika självklart för de äldre. Flera vi intervjuat har berättat att de upplever att det kan vara svårt med transporten, då färdtjänsten utgår ifrån Ljusdal, och att de inte har naturlig tillgång till någon som kan vara behjälplig med att skjutsa. Men de uttrycker även att de tycker att de äter fult, slaskar och att de känner osäkerhet om de duger beträffande kläder och hår. Det är ingen skillnad mot hur personer som fortfarande inte har insatser från omsorgerna svarar, alla vill känna tryggheten i att de är tillräckligt bra och fina i umgänget med andra människor. Kunskap och insikt hos personalen och övriga om individuella behov både beträffande mat (konsistens, portionsstorlekar och val av rätter mm) samt klädsel, hygien och dyl. gör att fler kan känna trygghet och att vara delaktiga i måltidsupplevelsen tillsammans med andra. Insikten och kunskapen hos personal och andra beträffande detta måste leda till handling för att på ett enkelt sätt ge

En ökad upplevd livskvalitet och bidra till en förbättrad näringsstatus för de äldre.

De äldre som idag äter offentligmat lagad i Ramsjö är nöjda med maten och de valmöjligheter som ges. Många uttrycker att maten är smakligare, är fräschare nu än innan, att det känns att den är "hemlagad", att det är bra variation på rätter samt att det vegetariska alternativen är mycket mer varierande och godare än tidigare. Köttet upplevs mörare, det är mer sås i matlådorna, vilket upplevs positivt, fisken upplevs godare men fläsket är fortfarande svårtuggat.

Vissa inkörsproblem har upplevts med matsedlarna, men efter samtal med leverantören så ordnas det upp.

Flera uttrycker en närhet till mat och måltid som skiljer sig från tidigare, det kan uttryckas som att alla frågor och svar finns "Ett telefonsamtal bort", dvs. säga det upplevs enkelt att få sin åsikt framförd och det upplevs att det som framförs också åtgärdas fort.

Personalen upplever också vissa inkörningsproblem, men även där upplevs problemen lätta att lösa snabbt, man har insikt och förståelse för att förändring och att skaffa nya rutiner kan ta tid. Det upplevs som mest frustrerande är att det är många behov som skall tillfredsställas

på få personal. Det finns en önskan hos personalen om att hinna med att bemöta varje äldres behov i större utsträckning. Flera ur personalen uttrycker att de känner sig otillräckliga i jobbet. Det upplever också att de har god kunskap och goda idéer om hur positiva förbättringar för de äldre skulle kunna genomföras om det hade lite mer tid.

Helhetssyn ger landsbygdsutveckling

Små förändringar i strukturen för omsorgstagare i Ramsjö ger stora effekter på utvecklingen för hela byn. Innevånarna i en liten by som Ramsjö är naturligtvis beroende av samhällsservice av olika slag på samma sätt som alla som bor i större samhällen. Att leva på landet är visserligen ett val som gjorts mer eller mindre frivilligt och möjligheten att ha tillgång till olika service och tjänster har förändrats över tid. Alla som idag bor i byar känner till att indragningar av service är vanligt förekommande och ofta finner de som lever i byarna lösningar för att kunna bo kvar.

I Ramsjö lever skolan under nedläggningshot, vilket beror på det låga antalet elever. Affären är en viktig del för byns fortlevnad, då det är sex mil ner till centralorten Ljusdal. Många har inte bil och de kommunala kommunikationerna är så frekvent förekommande. En affär blir på så sätt ett slags nav i en liten by som Ramsjö. Flera av de samhällstjänster som behövs tillhandahålls av affären som till exempel utkörning av matkassar, systemutlämning, apotek, post. Det blir också en naturlig samlingsplats för människor att träffas på. Nära intill affären finns också byastugan, en annan viktig faktor för att helheten skall fungera för innevånarna i byn. Vi har i våra intervjuer fått kunskap om den betydelse byarådet har förutom att det är en livskraftig förening med sammanhållande effekt för andra föreningar och aktörer genom det Byblad som ges ut en gång i månaden så tillhandahåller föreningen RUT- och ROT tjänster. Flera av byborna kan tack vare dessa tjänster bo kvar i sitt boende även om de inte själva längre kan klara de sysslor som krävs för att ha ett fullgott boende. Det handlar om olika uppdrag, allt ifrån att skruva på sommarvattnet, sätta upp fågelstugan, byta gardiner, klä julgranen till att bära in ved och skotta snö. Det är exempel på tjänster som är utöver de tjänster som kommunens hemtjänst erbjuder, men som behövs för att människor skall uppleva att de har en livssituation som känns värdig och kvalitativ kanske till och med möjlig.

Det test som bedrivs av Ljusdals kommun inom projektet Innovationsupphandling X, har gett möjlighet för ett företag att leverera en tjänst som tidigare varit kommunal, mat till äldre.

Det finns också ett initiativ till att ta äldre till maten, vilket är ett nytt sätt att se på leverans av måltidssituation. Det bygger på ett av projektets hörnstenar att öka valfriheten för de äldre. Möjligheten att påverka matsedeln samt är också en del av den ökade valfriheten, då det inte är någon lång handläggning för att göra förändringar.

För att klara matlagningen har två deltidanställningar (nya tjänster) tillkommit. Kommunen medfinansierar testet med en heltidstjänst (uppehållstjänst) som lagar mat på skolan och till äldreboendet Nyhem under veckorna. På helger och under skollov lagas och levereras mat till äldreboendet på Campingens restaurang, Havermans.

Alla råvaror som går till den offentliga maten köps in via affären vilket har lett till att affärens totala omsättning har ökat.

Äldre i Ramsjö med matleverans får besök varje dag när matlådorna levereras dagligen. Det har medfört att personalen får fler stopp hos äldre som inte behöver hjälp med mathållningen i övrigt, men det i sin tur har medfört att de äldre som får detta besök känner en större trygghet än tidigare. Den oro som finns hos de äldre för att falla och bli liggande blir mindre om de vet att någon tittar till dem under dagen.

De tidigare transporterna med matlådor en gång i veckan och på helgerna från Centralköket i Ljusdal upp till Ramsjö utgår under testtiden. Dessa uteblivna transporter påverkar naturligtvis miljön, något som inte ligger i projektets beskrivning, men som ändå är värt att notera.

Det finns med stor sannolikhet ytterligare samordningsvinter att göra genom att titta över logistiken hos de olika aktörer som besöker de äldre i Ramsjö. Om aktiviteten med att äldre äter på Havermans med regelbundenhet skulle kunna möjliggöra för olika aktörer att nå och tillfredsställa flera av de behov som äldre har samtidigt som de träffas och äter. Exempel på detta skulle kunna vara information från kommunen och andra, fot- och hårvård, kläd- och skoförsäljning mm.

Helhetsaspekten i landbygdsutvecklingsammanhang har i och med Ramsjömodellen fått stor uppmärksamhet i övriga landet, där byn Ramsjö numer är känd som en by med

framåtanda och där kommunens politiker och tjänstemän ses som innovativa och möjliggörare.

SVT uppmärksammade projektet under våren, då de i Aktuellt och Rapport hade en serie om äldres mat. Fokus i Ramsjöinslaget kom det att handla om äldre som bor hemma och den möjlighet som kan komma äldre tillgodo när hanteringen av mat och måltid flyttas närmare den äldre. Inslaget var mycket positivt för Ljusdalskommuns räkning med god reklam för kommunens räkning.

I boken " Det mogna tjänstesamhällets förnyelse – Affärsmodeller, organisation och affärsrelationer" utgiven av Studentlitteratur 2013, beskrivs i kapitel 10 Ramsjömodellen.

Den viktigaste kunskapen och insikten från att arbeta med ett helhetsperspektiv i landsbygdsutveckling är att de beslut som fattas i en del av kommunens förvaltning för att uppnå ett syfte kan få ett helt annat utfall när man ser på det ur ett helhetsperspektiv. Det kommer att krävas en mer holistisk syn på hur de gemensamma medlen skall fördelas för att kunna uppnå en positiv utveckling i de kommuner som har ansvaret för äldre personer som lever och bor i mindre byar och samhällen. Att arbeta med helhet kräver också en utökad samverkan mellan olika aktörer inom och utom den kommunala sfären. En utökad samverkansmodell där det Verkliga Behovet ligger i fokus, är kontextbunden och måste bedrivas utifrån en modell som tar hänsyn till de lokala förutsättningarna.

Resultat utvärdering

Den utvärdering som genomförs varje månad av projektet genomförs på plats i Ramsjö. Då besöks Campingen, ägare samt personal, kökspersonal på skolan, personal hemtjänst samt verksamhetsansvarig för hemtjänst och äldreboende och personal på affären. Ett besök görs också på byastugan, då den ideella insatsen och kunskapen för helhetsperspektivet är viktigt.

Forskningen bedrivs parallellt med verksamheten. Intervjuer, observationer och samtal har genomförts innan maten började lagas i Ramsjö, under tiden samt efter testtidens slut. Dessa intervjuer ger kunskap om hur de äldre uppfattar sin mat och måltidsituation samt hur de ser på sin livssituation och upplevda livskvalitet, innan under och efter en förändring.

Resultat Ekonomi

Äldre som mår bra, äter bra och känner sig behövda är inte i lika stort behov av offentliga omsorgstjänster som de som mår dåligt. Att klara sig själv så länge som möjligt och att inte bli sämre än de är idag, är något som återkommer vid intervjuerna hos äldre generellt. Små insatser hos äldre kan generera stort utfall, är en möjlig teori. Det har under testtiden hittills visat sig att de som tidigare bara har matleverans och därmed besök en gång i veckan, nu får ett kort besök varje dag, uppskattar detta mycket. Ett exempel på kortsiktig fördyring med en långsiktig vinst för kommunen.

Kommunernas budgetarbete kan behöva ses över mer ur ett helhetsperspektiv, där fördelningen bygger på den analys som det Verkliga Behovet uttalar.

Det kommer att krävas modiga politiker och kompetenta tjänstemän för att genomföra en sådan förändring där effekten av besluten analyseras och budgetarbetet bygger på ett Verkligt Behov och ett helhetsperspektiv.

Det som skiljer dagens lösning mot den kommunen levererad är:

- Mat hämtas på Campingen, Havermans och levereras ut till kund varje dag. Tidigare levererades matlådorna en gång i veckan till kund. Många av kunderna behöver hjälp med att värma maten och har då haft ett besök varje dag vid måltidssituationen med kommunens lösning också. Men några får ett besök varje dag via matleverans. Detta genererar en ökad kostnad mot tidigare som verksamhetsansvarig bedömer vara ca 30 minuter/dag för hämtning på Campingen, Havermans till en kostnad på 4 500 kr/månaden om man räknar på ett snitt för 300 kr/tim personalkostnad.

Den "extra" tid det tar för hemtjänsten att leverera matlådor dagligen till en kund i Huskånäs som bara har matdistribution och ingen övrig hemtjänst (ca 12 km extra per dag). Med en bedömd personalkostnad på 300 kr per timme blir kostnaden ca 3 000 kr på 30 dagar.

Tabell. Antal portioner och kostnader för mars till maj 2014 för den offentliga maten i Ramsjö.

	Nyhem		Hemtjänst		Skola		Totalt	
	Portioner	Kostnad (kr)	Portioner	Kostnad (kr)	Portioner	Kostnad (kr)	Portioner	Kostnad (kr)
Lägsta nivå	660	30 800	280	15 400	250	11 250	1190	57 450
Mars	908	49 940	384	21 120	421x	18 945	1713	90 005
April	854	46 970	423	23 265	437x	19 665	1714	89 900
Maj	864	47 520	538	29 590	476x	21 420	1878	98 530

x där 16 i mars, 17 i april och 18 portioner i maj är pedagogiska luncher

I tabellens första rad står lägsta nivå, det betyder att det var den minsta överenskomna summan som näringsidkaren hade rätt att förhandsfakturera till kommunen. De fakturerade summorna har ökat under testperioden, vilket beror på att fler äldre blivit biståndsbedömda till måltidsdistribution ca 6 personer fler än från testperiodens början. Det kan med stor sannolikhet bli fler biståndsbedömda i Ramsjö då många är äldre och flera av de vi träffat i våra intervjuer knappt klarar sin vardag idag. Detta kommer att betyda ökade kostnader för kommunen framåt, oavsett vem som leverera måltidstjänsten.

- Merkostnad för äldremat, 1402 portioner á 7 kr, 9 804 kr/mån.
Kommunen debiterar kund 48 kr/matlåda. I dagens testlösning fakturerar Campingen, Havermans kommunen 55 kr/matlåda.
betalar 55 kr per portion till Havermans och får in 48 kr från kunden. Merkostnaden för kommunen är då 7 kr per portion.
Den verkliga kostnaden för kommunen är svårt att precisera, då overheadkostnaderna som ingår i kommunens tjänster . De sju kronor som överstiger kundkostnaden skulle i detta fall kunna liknas med dessa overheadkostnader.
Idag kan tillexempel framtagande, näringsberäknande samt av matsedlar, beställning av varor ingå i dessa 7 kr.
Det är också viktigt att notera att kommunen idag ansvarar för administrationen av räkningar för matleverans till kund samt arbetsgivaransvar för kock/kokerska på skolan/förskolan under testtiden.
Vid en eventuell liknande lösning av måltidslösning i Ramsjö bör denna kostnad beräknas utifrån ett helhetsperspektiv, där samtliga parametrar för matlådeleverans ingår.

- Antalet skol- och förskolemåltider uppgår till 476/månad, den summa som Campingen, Havermans fakturerar kommunen är 45 kr/lunch. Den summan är något lägre än som kommunen själv räknat ut. Det är i dagsläget ingen större skillnad mot tidigare förutom att skolmatsedeln är sammansatt av den nya leverantören.

Det förslag som kommunen tagit innan testets start innebar att kock/kokerska skulle arbeta halvtid i skolköket, då som ett serveringskök, då maten skulle komma från centralköket i Ljusdal till både skola/förskola och Nyhem. I dagsläget bedöms personalkostnaden för en heltid kock/kokerska till 33 000 kr/mån. En kostnad som medfinansieras av kommunen under testperioden, men som skulle finnas kvar som en halvtid enligt tidigare beslut inom omsorgsnämnden.

- Inköpta råvaror: till 1878 portioner 18 780 kr
- Kostnad som nu ingår i portionspriset och därmed minskar kommunens inköp av råvaror med motsvarande mängd. Bedömd kostnad ca 10 kr per portion.
- Förpackningskostnad inkl. gas: 538 portioner, 2152 kr
Kostnad per st. ca 4 kr
- Transporterna från Centralköket i Ljusdal till Ramsjö går i kommunens lösning via Los och över till Ramsjö, det är idag Samhall som har detta avtal. Transporterna går då en gång i veckan (tisdagar) med matlådor som lämnas på Nyhem för att sedan via hemtjänsten transporteras ut till kund. Maten till Nyhem på helgerna transporteras upp på fredag varje vecka, samt under loven då skolan är stängd. I den nya lösningen körs ingen offentlig mat från centralköket upp till Ramsjö. Den besparingen som kommunen gör idag efter det gällande avtalet med Samhall är ca, 4 400 kr/mån då bedömd tidsåtgång för Samhall är 2 timmar/tillfälle till en timkostnad av 275 kr.
- Två nya deltidsanställningar på Campingen, Havermans beräknas ge direkta skatteintäkter till kommunen för varje person i arbete jämfört med arbetslöshet. Enligt schablonvärden beräknas dessa till ca 15000 kr per person och år.

- En svårighet som projektet sett under testperioden bygger på de uppdelade "budgetstuprör" som finns inom kommunala förvaltningar. Varje del inom kommunalförvaltning har sin egen budget att hålla i och försöka få att räcka till. En tjänst som skall tillgodose de olika behov som människor i en kommun har går ofta in i flera av dessa såkallade "stuprör" omfattar oftast flera av dessa olika budgetar. Det kan få till följd att "den bästa lösningen för att tillgodose behoven" aldrig händer. Ny kunskap som framkommer genom en testarena som den i Ramsjö, kan ge insikt om hur en mer holistisk syn på budgetarbete skulle kunna öka möjligheten att tillgodose krav och behov inom kommunens basverksamhet, där samverkan med andra aktörer kan vara ett sätt.

Leverantörsperspektivet

Under pågående testtid följer projektet det affärsmässiga perspektivet i modellen, som en av de förutsättningar som ligger till grund för en lyckad modell.

Att för en privat aktör arbeta tillsammans med kommunen för en gemensam sak, en måltidstjänst för äldre är en intressant utmaning. En innovativ lösning på en måltidstjänst för äldre i Ramsjö kräver att alla vågar tänka nytt och testa. Det är viktigt att det blir en "bra affär" för alla inblandade och en bra lösning för kunden, som motsvarar det Verkliga Behovet.

Med nuvarande antal portioner och gällande portionspriser så upplever går det ekonomiskt runt, men att det är tack vare att kommunen medfinansierar projektet i form av personal.

Volymerna ser dock ut att öka successivt, främst gällande hemmaboende äldre, där fler har beviljats matdistribution.

Att se de "mjuka värdet" av att äldre känner sig nöjda med sin måltidssituation och känner mindre oro tack vare det dagliga besöket när maten levereras har troligen ett högt värde på individnivå. Det är ett värde som det med säkerhet är svårt att sätta en summa pengar på. Däremot är det inte svårt att förstå resonemanget och härröra det till forskning av liknande

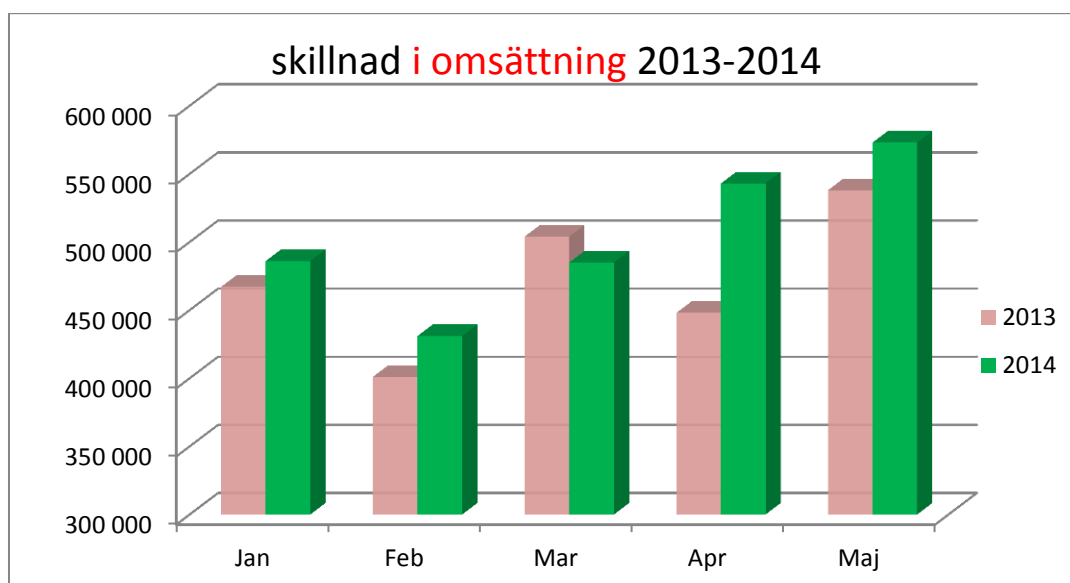
karaktär. Upplevelsen av högre livskvalitet eller en högre känsla av sammanhang gör att människor klara sin vardag bättre än om motsatsen upplevs.

En ökad "kringförsäljning" till andra än de kommunala verksamheterna när det sprids att man har öppet för lunchservering för allmänheten är en viktig förutsättning för att få en lönsamhet i affären.

Tempo - affären

Affären i Ramsjö fungerar som tidigare beskrivet som ett nav i samhället. Att bygden skall ha en fungerande service med möjlighet att klara sina vardagliga behov, bygger till stor del på att affären finns kvar. Affären har idag stöd från Länsstyrelsen, där bland annat matkasseleverans ingår. Det har i intervjuerna kommit fram att det är en viktig funktion för de äldre som inte själva kan ta sig till affären. Servicenivån hos personalen på affären upplevs av de äldre som väldigt hög, de får hjälp med sina inköp på ett mycket bra sätt. Personalen har god kännedom om sina kunder och vilka krav och önskemål de har.

Dagens nya måltidslösning i Ramsjö innefattar att Campingen, Havermans köper de råvaror som hör till den offentliga maten via affären. På så sätt kan en ökad omsättning hjälpa affären att överleva på sikt.

Under februari månad började Ramsjö Camping köpa in varor för uppstarten i mars månad, det går också tydligt att se en ökning för april och maj jämfört med föregående år, vilket kan härledas till att fler personer har blivit biståndsbedömda matdistribution sedan starten i mars månad. Omsättningen kommer att följas under testtiden. Underlaget är hittills för litet statistiskt för att kunna dra någon slutsats.

Genomförda utbildningsinsatser inom projektets ram

En viktig del för projektets genomförande är insikt, kunskap ger insikt som i sin tur skapar en hållbar lösning med möjlighet till utveckling.

Projektet har genomfört följande kunskapshöjande insatser i Ljusdalspiloten;

En kurs i matsedelsplanering och näringsberäkningar för kökspersonal vid Ramsjö Camping genomfördes innan projektstarten i mars 2014, där Maria Larsson, kostekonom var kursledare. All personal fick en introduktion i äldres mat, matsedelsplanering och näringslära. Det var två lärarledda tillfällen som blandade teori och praktiska övningar.

Tre av kökspersonalen från Ramsjö Camping, Havermans har genomgått Anticimex grundläggande hygienutbildning innan projektstarten i mars 2014.

Omsorgspersonalen vid äldreomsorgen i Ramsjö har deltagit i två workshops. Den ena workshopen genomfördes i oktober innan projektet startade där omsorgspersonalen fick information om projektet och sedan sattes i grupper för att reflektera och diskutera omkring sitt arbete med äldre och deras måltidssituation. De olika grupperna hade olika områden som diskuterades.

Den 19 mars 2014 hölls en fortbildningsdag för all omsorgspersonal i Ramsjö. Gunnel Stuhr Olsson från Findus föreläste om mat och måltider för äldre, specialkost, dysfagikost som följdes av en provsmakning av olika typer av produkter. Äldre läkemedelsanvändning och svårigheter med helhetssynen i vården togs upp av Anders Jensen från MSD.

Dagen avslutades med en workshop där personalen diskuterade utifrån den kunskap de fått under dagen, hur de skall upptäcka ät- och sväljsvårigheter hos sina kunder samt vad som skulle kunna göras bättre än idag gällande både kost och läkemedel.

Arbetet framåt inom projektet

Projektet Innovationsupphandling X fortsätter att följa testet i Ramsjö och bedriver kontinuerlig forskning och utvärdering. Den modell som testas har från och med januari 2014 börjat testas i Söderhamn, då med ett tydligare företagarperspektiv. Söderhamn kommer att bli den ort där The Frame Lake Model sys ihop till en helhet och testas i så kallad skarp drift, men även där i test under en avgränsad tid.

Det är en utmaning att arbeta fram nya lösningar av samhällsutmaningar som äldre frågan i kommuner som har en lång vana att genomföra vård och omsorg på ett traditionellt sätt med totalt ansvar och kontroll. I de olika kommuner som projektet arbetat i har den politiska insikten om att det kommer att krävas nya lösningar för att möta dessa samhällsutmaningar varit närmast total. Det har i vissa fall visat sig svårare att få alla övriga inblandade i denna utvecklingsprocess att känna sig tillräckligt trygghet och tillit till denna process. Upplevelsen av att inte känna sig tillräckligt informerad är något som är återkommande främst på tjänstemanna nivå. Detta är en viktig fråga som projektet kommer att analysera djupare i det fortsatta forskningsarbetet. För att genomföra en innovativ lösning som de flesta upplever som en bra lösning kräver också en gemensam insiktsnivå hos inblandade aktörer på alla nivåer. Därför är utbildning och kunskapshöjande insatser troligen en förutsättning för att nå ett önskat resultat.

En slutrapport för Ljusdalspiloten, Ramsjötestet kommer efter avslutad testperiod.

Vi vill rikta ett stort tack till Ramsjö och dess innevånare som kämpar varje dag för byns och sin egen överlevnad men även till Ljusdals kommun som möjliggör detta första test av en ny modell för att möta dagens och morgondagens samhällsutmaningar med offentlig upphandling som verktyg för innovation.